

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิรุทธ บรรพพัฒนรักษ์ (2546: 1) กล่าวว่า ข้าวโพดเป็นพืชไร่เศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่ง ที่มีการเพาะปลูกกันมากเป็นเวลานานมาแล้วในประเทศไทย พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดกระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ของประเทศในเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปจะมีการปลูกกันน้อยมาก ผลผลิตเมล็ดข้าวโพดที่ผลิตได้ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ภายในประเทศ และมีการส่งออกไปยังต่างประเทศบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย (<http://www.oae.go.th/statistic/yearbook49/section1/sec1table9.pdf>) คั้นคั้นที่ 3 เมษายน 2551 สำหรับในฤดูกาลผลิต 2548/2549 คาดว่าจะมีเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ 5,613 ล้านไร่ ผลผลิตประมาณ 3,696 ล้านตัน

จากพื้นที่เพาะปลูกจะเห็นว่าความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดของเกษตรกรประมาณ 18,400 ตัน/ปี ซึ่งในเมล็ดพันธุ์จำนวนนี้ ร้อยละ 95.11 เป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม และถ้าคิดมูลค่าจากราคาขายถึงเกษตรกรแล้วจะมีมูลค่าตามตลาดประมาณ 1,400 ล้านบาท (เกรียงศักดิ์ สุวรรณธราดล 2549: 4-14) สำหรับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมจำนวนที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยเกือบทั้งหมดผลิตโดยภาคธุรกิจเอกชน โดยมีแหล่งผลิตกระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ของประเทศ เช่น จังหวัด เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน ตาก เพชร อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร เลย สกลนคร หนองคาย สระบุรี และจังหวัดลพบุรี

จะเห็นได้ว่าธุรกิจการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมนั้น เป็นธุรกิจที่มีศักยภาพและเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจภาคเอกชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ รวมตลอดไปถึงเกษตรกรทั่วประเทศผู้ใช้เมล็ดพันธุ์ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น และสงวนเงินตราต่างประเทศไว้ไม่ต้องใช้จ่ายในการนำเมล็ดพันธุ์เข้าจากต่างประเทศ รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในข้อนี้ จึงได้ให้การสนับสนุนธุรกิจนี้เป็นอย่างดี โดยให้การส่งเสริมการลงทุนแก่ธุรกิจภาคเอกชนที่มีการดำเนินการในรูปอุตสาหกรรม เมล็ดพันธุ์อย่างครบวงจร มีการลงทุนนับพันล้านบาทสำหรับการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ลูกผสมการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีและการทำตลาดเมล็ดพันธุ์

การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมที่ดำเนินการโดยองค์กรธุรกิจภาคเอกชนนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ระบบการส่งเสริมให้เกษตรกรชาวไร่ข้าวโพดเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์โดยที่ทางเอกชนจะเป็นผู้จัดเตรียมเมล็ดพันธุ์หลักซึ่งจะใช้เป็นสายพันธุ์พ่อแม่ในการผลิตแก่เกษตรกร ซึ่งสายพันธุ์หลักนี้จะเป็นสายพันธุ์เฉพาะของแต่ละภาคเอกชนซึ่งเป็นผลงานจากการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ นอกจากนี้แล้วทางภาคเอกชนยังสนับสนุนวัสดุการเกษตรอื่นๆ เช่น ปุ๋ย สารเคมีควบคุม และกำจัดวัชพืช สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งการส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้ความชำนาญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมมาคอยให้คำแนะนำความรู้ทางวิชาการในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม และการบริหารจัดการในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวโพดให้ได้ผลผลิตสูง ได้คุณภาพมาตรฐานตามที่ทางเอกชนได้กำหนดไว้ โดยทางเอกชนจะรับซื้อผลผลิตเหล่านี้คืนในราคาประกันตามที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนการเข้าร่วมโครงการ

จากการที่บริษัทกรุงเทพอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ จำกัด ได้เข้ามาทำการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี โดยเริ่มทำการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา

เนื่องจากในการส่งเสริมเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมในพื้นที่เปิดใหม่ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการใหม่นั้นมักพบปัญหาที่ไม่สามารถจะแข่งขันกับพืชท้องถิ่น เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ ทำให้โครงการไม่สามารถที่จะเติบโตได้อย่างรวดเร็ว อนึ่งผู้วิจัยต้องการที่จะสอบถามความคิดเห็นต่อการเลือกผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม เพื่อใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม เพื่อให้โครงการมีความยั่งยืนและเป็นทางเลือกในอาชีพแก่เกษตรกร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพด
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในด้านต่างๆ
 - 2.3.1 เจือปนข้อดกกลงในการผลิตและการรับซื้อคืน
 - 2.3.2 เจือปนในการลงทุนการผลิต
 - 2.3.3 วิธีการส่งเสริม รูปแบบการส่งเสริม และประเภทการส่งเสริม

2.3.4 ความเป็นประโยชน์ของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

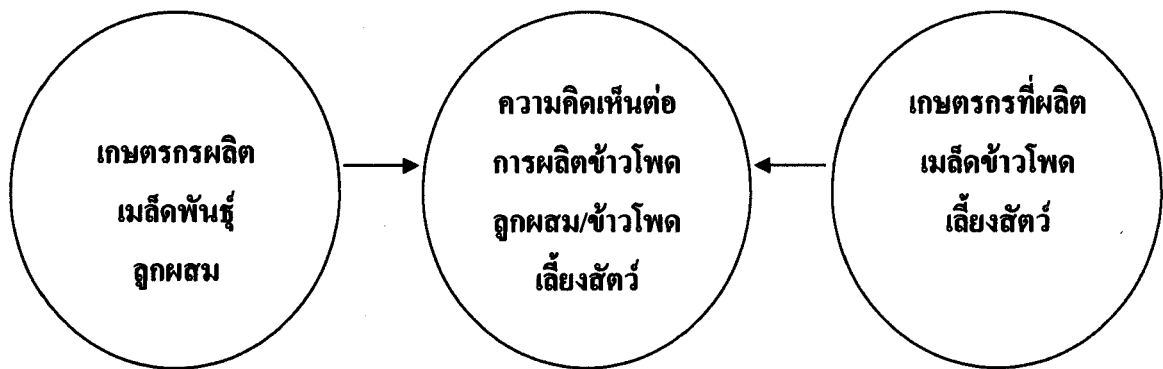
2.4 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรการผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

เรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ในจังหวัดกำแพงเพชร

ความคิดเห็นของเกษตรกรในด้านต่างๆ เช่นการลงทุน วัสดุอุปกรณ์การเกษตร ขั้นตอนการผลิต ผลผลิต การดูแลรักษา จุดคุ้มทุนในการผลิต ตลอดจนผลกำไรในการผลิต การลดปัจจัยความเสี่ยงด้านราคา มีผลต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดอาหารสัตว์และสามารถที่จะทำนายถึงความสำเร็จของโครงการ ปรับปรุงการผลิต การเกษตรที่ดำเนิน โดยสามารถทำให้วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมเกษตรกรในโครงการฯและนอกโครงการมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน เป็นการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพด ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดในด้านต่างๆ เปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและนอกโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย (conceptual framework)

4. สมมติฐานการวิจัย

เกษตรกรที่ผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความคิดเห็นต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดด้านข้อตกลงในการผลิตการรับซื้อข้าวโพด การลงทุน วิธีการส่งเสริม รูปแบบการส่งเสริมและความเป็นประโยชน์แตกต่างกัน

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่ผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 260 ราย ปีการผลิต 2549/50 โดยแบ่งเป็นเกษตรกรผลิตข้าวโพดลูกผสม 130 ราย และเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 130 ราย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในความหมายของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย จึงได้กำหนดความหมายเฉพาะไว้ดังนี้

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ฤดูกาลผลิต 2549/2550 จังหวัดกำแพงเพชร

6.2 การผลิตข้าวโพดลูกผสม หมายถึง การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมจังหวัดกำแพงเพชร

6.3 การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หมายถึง การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดกำแพงเพชร

6.4 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม หมายถึง การที่เกษตรกรเพาะปลูกข้าวโพดโดยการรับเมล็ดพันธุ์จากโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม โดยเมล็ดพันธุ์นี้จะแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ สายพันธุ์ตัวเมียและสายพันธุ์ตัวผู้ โดยมีวิธีการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษาตามคำแนะนำของโครงการฯ จนกระทั่งถึงระยะเก็บเกี่ยว

6.5 ข้าวโพดลูกผสม หมายถึง ข้าวโพดที่เกิดจากการผสมกันระหว่างสายพันธุ์แท้ของข้าวโพดต่างพันธุ์กรรม โดยกำหนดให้พันธุ์หนึ่งเป็นต้นตัวเมียทำหน้าที่รับละอองเกสรตัวผู้จากต้นตัวผู้ ซึ่งเป็นอีกพันธุ์หนึ่ง สำหรับต้นตัวเมียนั้นต้องมีการถอดดอกตัวผู้ออกให้หมดก่อนที่ดอกจะ

บานเพื่อป้องกันการผสมตัวเอง เมื่อขบวนการผสมเกสรเสร็จสิ้นแล้ว ต้องมีการตัดสายพันธุ์ที่เป็นต้นตัวผู้ทิ้งทั้งหมดเหลือไว้แต่สายพันธุ์ที่เป็นต้นตัวเมียเท่านั้น ผลผลิตที่ได้จากสายพันธุ์ที่เป็นต้นตัวเมีย เรียกว่า เป็นสายพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม

6.6 ข้าวโพดสายพันธุ์ตัวเมีย หมายถึง สายพันธุ์ข้าวโพดที่บริษัทฯ กำหนดเป็นสายพันธุ์แม่ โดยต้องทำการถอดดอกออกทั้งหมด

6.7 ข้าวโพดสายพันธุ์ตัวผู้ หมายถึง สายพันธุ์ข้าวโพดที่บริษัทฯ กำหนดเป็นสายพันธุ์พ่อ มีหน้าที่ผลิตละอองเกสรตัวผู้เพื่อใช้ในการผสมพันธุ์กับต้นสายพันธุ์แม่

6.8 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หมายถึง ข้าวโพดที่ใช้ส่วนเมล็ดแก่เพื่อการบริโภคของคน/และเป็นส่วนผสมของอาหารสัตว์

6.9 การถอดดอก หมายถึง การดึงช่อดอกเกสรตัวผู้ของต้นข้าวโพดสายพันธุ์แม่ออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นต้นแม่ในการผสมพันธุ์กับต้นสายพันธุ์พ่อ

6.10 เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ หมายถึง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แนะนำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมใช้ในการผลิต อันได้แก่ การเตรียมดิน ระยะเวลาในการปลูก ระยะปลูก อัตราเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ การใช้สารควบคุมและกำจัดวัชพืช การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ระยะเวลาของการถอดดอก การตัดต้นตัวผู้ทิ้ง รวมไปถึงระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว

6.11 ความคิดเห็นต่อข้อตกลงและเงื่อนไข หมายถึง ความคิดเห็นต่อพื้นที่ปลูก การรับสินเชื่อเมล็ดพันธุ์ตามชนิด ปริมาณ และราคาตามที่บริษัทฯ กำหนด การใช้ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมน ตามคำแนะนำของบริษัทฯ การปฏิบัติการปลูกและดูแลรักษาแปลงตามวิธีการที่บริษัทฯ กำหนด การตรวจสอบคุณภาพแปลงและให้คะแนนโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมคุณภาพของบริษัทฯ ขั้นตอนการรับซื้อ การหักหนี้สินค้างชำระก่อนการจ่ายเงิน การรับเงินหลังจากส่งมอบสินค้าแล้ว 15 วัน ถ้าคะแนนแปลงผลอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

6.12 ความคิดเห็นต่อต้นทุนและผลตอบแทน หมายถึง ความคิดเห็นต่อต้นทุนค่าเตรียมดิน เมล็ดพันธุ์ แรงงานการปลูก ปุ๋ยเคมี แรงงานหว่านปุ๋ย สารเคมีและสารกำจัดวัชพืช ต้นทุนค่าตัดพันธุ์ปน ถอดดอก เก็บเกี่ยว ขนส่ง ต้นทุนค่าเช่าพื้นที่การผลิต ผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ต้นทุนสุทธิต่อไร่ กำไรสุทธิต่อไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

6.13 ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง ความคิดเห็นต่อวิธีการส่งเสริมรูปแบบการส่งเสริม และประเภทของสื่อ

6.14 คุณภาพแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์อยู่ในมาตรฐาน หมายถึง แปลงที่มีการถอดดอกในระดับที่มีดอกตัวผู้หลงไม่เกินร้อยละ 0.25 และมีต้นปลอมปนที่ปล่อยละอองเกสรตัวผู้ไม่เกินร้อยละ 0.5

6.15 เจ้าหน้าที่ควบคุมคุณภาพ หมายถึง พนักงานของบริษัทเอกชน ที่มีหน้าที่ตรวจสอบแปลงผลิตและผลผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

6.16 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง พนักงานของบริษัทเอกชน ที่มีหน้าที่คอยดูแล ให้คำแนะนำและควบคุมให้เกษตรกรในโครงการฯ ปฏิบัติงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมตามขั้นตอนต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้

6.17 ต้นทุนการผลิต หมายถึง ต้นทุนผันแปร (variable cost) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องใช้ในการเพาะปลูกข้าวโพดเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตลอดทั้งฤดูกาลผลิต อันประกอบไปด้วย ค่าเช่าที่ดิน ค่าจ้างแรงงานในการเตรียมดิน ปลูก ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว และขนส่ง รวมไปถึงค่าวัสดุการเกษตรที่ใช้ในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนพืช เป็นต้น

6.18 ผลตอบแทนของการลงทุน หมายถึง รายได้ต่อไร่ไม่หักค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากการจำหน่ายสินค้าให้กับโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและการขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

6.19 ทรัพย์สินในครัวเรือนที่ใช้ในการผลิต หมายถึง เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ของเกษตรกรที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ เครื่องปลูก เครื่องทำร่นและใส่ปุ๋ย เครื่องพ่นสารเคมี และรถไถ เป็นต้น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ด้าน

7.1 สามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

7.2 ทราบระดับความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพดและสามารถปรับปรุงความรู้พื้นฐานของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกข้าวโพดให้เหมาะสมกับในแต่ละท้องถิ่น

7.3 เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการเลือกพื้นที่ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้เหมาะสม

7.4 สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการผลิตข้าวโพดลูกผสมและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

7.5 สามารถใช้วางแผนกำหนดรูปแบบ วิธีการส่งเสริมให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ